

HHS

1. We hebben als docenten overlegd over het gezamenlijk lezen van Thomas Watson, *A Body of Divinity*. We willen DV 9 november beginnen om 9.00 in 1A58. In blok 2 hoop ik erbij te zijn, in blok 3 collega Hoek, in blok 4 college De Vries, in blok 5 Van Vlastuin en in blok 6 collega Hoek. We zien uit naar vruchtbare ontmoetingen.
2. Het HHS was één van de vijf partners in de organisatie van **Owen-conferentie** (31 augustus-2 september). Het was weldadig om samen te studeren in de geschriften van de 'grote' puritein John Owen. Het was niet minder weldadig om te bemerken dat de deelnemers op een geestelijke wijze met deze puritein bezig waren. Zo worden hoofd en hart op een schone wijze gevoed.
3. Op de Owen-conferentie werd een hoofdlezing verzorgd door dr. Beeke van het **Puritan Reformed Theological Seminary** in Grand Rapids. Prof. David Murray van PRTS sprak ook. Hij bereidt bij mij een dissertatie voor over Matthew Henry en samen met prof. Neele begeleid ik enkele Edwards-onderzoeken. Zo zijn er enkele contacten. In de wereldwijde theologische opleidingen neemt dit seminarie een eigen plaats in omdat het een Nederlands-Engels karakter wil bewaren. Men kan er bijvoorbeeld Nederlandse kerkgeschiedenis studeren of zich verdiepen in de Nadere Reformatie. Ik heb begrepen dat er goede hoop is op de accreditatie voor het PhD programma. Misschien iets voor HHS studenten om te studeren of te promoveren?
4. Op 2 september hadden we de **opening HHS** in Ridderkerk. Ik heb het als een rijk moment ervaren om het gehele academische jaar in een geestelijk perspectief te mogen plaatsen. Het is iets om zuinig op te zijn. In deze bijeenkomst hebben de zes nieuwe studenten zich voorgesteld. We wensen jullie een hartelijk welkom in onze gemeenschap toe, veel studiezin, een scherpe geest, een ontvankelijk gemoed, warme vriendschappen en een diepe zekerheid in de levende God.
5. Het zal niemand ontgaan zijn dat er per 1 januari 2017 een nieuwe decaan aan de theologische faculteit is benoemd, namelijk **prof. Ruard Ganzevoort**. Als HHS hadden we een brief geschreven aan het College van Bestuur om iemand te benoemen die zelf theoloog is om de (wankele) zelfstandigheid van de theologische faculteit te ondersteunen en iemand die orthodox christelijk is. Ook al is de benoeming anders uitgevallen, wij hopen op een goede samenwerking.

Studentenraad

Op dit moment is de samenstelling van de studentenraad nog niet helemaal duidelijk. Het emailadres van de studentenraad is wel duidelijk: studentenraadhhs@gmail.com. Deze vermelding is een uitnodiging om bijzonderheden aan de vertegenwoordiger van je jaargroep te laten weten of via de centrale mail aan te slingeren.

Verbum domini manet in aeternum (1)

Zeventwintig jaar geleden kreeg ik preekconsent. Wie mij toen had gevraagd wat de boodschap van de Schrift was, kreeg als antwoord dat het ging om wet en evangelie. Deze centrale notie uit de reformatorische theologie was voor mij (vooral via de Schotse theologen) een levende realiteit geworden en daarom zocht ik daar steeds naar in de prediking. Het is een grondnotie die gegeven is met het Woord, waarin we ontdekken wie wij zijn tegenover God en Wie God is tegenover ons. Deze grondnotie is onopgeefbaar voor het verstaan van het Woord. Ze herinnert ons aan Calvijns inzet van de *Institutie*: geestelijk leven is grondige kennis van ons eigen hart in het licht van Wie God is. Zonder de tegenstelling van wet en evangelie is de wet geen wet en het evangelie geen evangelie. Theologisch gezegd: De Schrift heeft een soteriologische spits. Als deze spits verbleekt bij onze exegese en hermeneutiek, horen we niet meer wat het Woord ons te zeggen heeft.

Later ontdekte ik dat de tegenstelling wet en evangelie te beperkt is om recht te doen aan het geheel van Gods openbaring. Ook geeft het geen of een beperkt kader om het werk van de Heilige Geest te benoemen. Dat leidde mij tot het besef dat we het Woord van God in trinitarisch licht dienen te verstaan. Zo kunnen we recht doen aan de persoon en het werk van Vader, Zoon en Heilige Geest.

Later kwamen er voor mij andere perspectieven bij. In de Schrift openbaart de drie-enige God Zichzelf. Bijvoorbeeld ook het heilshistorische perspectief zodat we zien dat de Schriften tot vervulling zijn gekomen in Christus. Dit is nauw verbonden met het eschatologische karakter van het geheel van de Schrift en met name van het Nieuwe Testament. Het was voor mij ook een eye-opener dat Calvijn zegt dat we Christus ontmoeten in het gewaad van Zijn Woord. Blijkbaar is Christus heel dichtbij. In die zin zouden we kunnen spreken van een sacramenteel karakter van de Schrift. We kunnen ook zeggen dat God Zich in de Schrift als een verbondsgod openbaart en op de wijze van het verbond met mensen omgaat. Steeds meer duizelt het mij. Wat is de Bijbel een wonderlijk boek en wat begrijpen wij er weinig van. Hoe wonderlijk dat de oneindige God Zich in menselijke geschiedenissen openbaart door klein-menselijkheden heen. Eigenlijk is de Bijbel als zodanig al iets van menswording.

Een heel belangrijke ontdekking deed ik toen ik meer ging lezen in de geschriften en preken van Luther. Ik merkte dat hij op een bepaalde manier het Woord veel directer naar het hart bracht dan ik dat deed. Dat maakte mij ervan bewust dat ik een heel modern mens ben die helemaal ingekaderd is in het object-subject schema. Wat is dit? We lezen erover in Charles Taylor, *A Secular Age*, of in Hans Boersma, *Heavenly Participation*, terwijl ook iemand als ds. Doornenbal er een fijnzinnige intuïtie voor had. Vanaf de late Middeleeuwen is er sprake van een wending naar het menselijk subject. Denk aan Descartes die zijn uitgangspunt koos in de denkende mens. Daartegenover werd Gods schepping steeds meer verobjectiveerd in onze cultuur. Het werd steeds minder als heilig gezien. Dit was niet per se tegen het geloof, omdat ook vanuit het scheppingsbesef gezegd moet worden dat er onderscheid is tussen Schepper en schepping. Het bracht ook een geweldige ontwikkeling van de wetenschap om de schepping als object te onderzoeken. Toch was er ook een schaduwzijde. Terwijl de Heidelbergse Catechismus spreekt

over 'Gods almachtige en alomtegenwoordige kracht' in 'loof en gras' werd door deze ontwikkeling de schepping steeds meer gedegradeerd tot dode natuur en een ziellose machine. Als mens probeerden we de natuur te beheersen en onder controle te krijgen.

Zo kunnen we ook de Schrift tot een onderzoeksobject degraderen. Eigenlijk behandelen we de Schrift dan als een dode letter waar we als subject neutraal tegenover staan. Zoals we de natuur als dode materie beschouwen, zo beschouwen we de Schrift als een dode letter. We proberen intellectueel een juiste exegese vast te stellen en vervolgens vragen we ons af wat dit voor het hart betekent. De Schrift behoort dan bij het objectieve en de Geest bij het subjectieve. Er zit ook iets in van het beheersingsdenken als wij als menselijk subject de Schrift onder controle proberen te krijgen. Is dit de manier waarop de Schrift over de Schrift spreekt? Moeten we met het verstand beginnen en met het hart eindigen, of andersom? Is de Schrift een dood object waartegenover we neutraal kunnen staan? NEEN. Gods Woord is de levende stem van God (*viva vox Dei*). Enig besef daarvan doet ons beven voor het Woord (Jes. 66:2). Het openen van het Woord is niet minder dan dat we ons op de heilige grond bevinden bij de brandende braambos. Vanuit dit besef beginnen we niet met het hoofd, maar met het hart. En vervolgens zoekt het geloof naar een nader inzicht.

Om een voorbeeld te geven: Mijn vrouw bestaat objectief, maar ik doe haar veel tekort als ik over haar spreek als een object. Bovendien sta ik niet objectief ten opzichte van haar. Daarom zou ik ten aanzien van God liever zeggen dat Hij het Subject is dat tot ons spreekt. Dan worden we uitgetild boven het idee dat wij een zelfstandig, onafhankelijk en kritisch menselijk subject zijn dat oordeelt over het Woord van God.

Dit laatste heb ik vooral van Luther geleerd. Het heeft mij huiverig gemaakt om Gods Woord en de relatie met de Geest onder te brengen in een object-subject schema. Het Woord is geen dode letter, maar het spreken van de levende God. Dit inzicht en de consequenties daarvan voor de prediking heb ik enkele jaren geleden verantwoord in *Naar het hart van Jeruzalem*.

Thans is er veel gaande rondom het verstaan van het karakter en het gezag van de Schrift. Vanuit het besef van het Woord als *viva vox* wil ik in enkele bijdragen enkele facetten van de huidige bezinning bespreken.

1. Viva vox

John Frame zet zijn grote (en beste) werk over de Schriftleer (*The Doctrine of the Word of God*) in met de nadruk dat we het Woord van God moeten lezen als een persoonlijk woord. Ik vind dat een geweldige inzet. God spreekt net zo persoonlijk tot ons als tot Adam, Abraham, Mozes, David, Elia en zoveel anderen.

Ook al weten we niet precies hoe God tot de aartsvaders en de profeten sprak en we ons nog minder kunnen voorstellen van Gods spreken in de schepping (Sprak God zonder lichaam, tong, lucht, oren om te horen?), blijktbaar is onze God een sprekende God.

Het besef dat het in de Schrift om de sprekende God gaat behoedt ons voor een aantal ontsporingen. Ten eerste is er een tendens om de Schrift op een liberale manier als een menselijk boek te zien waar dan alle transcendente noties uit verdwenen zijn en immanent worden gemaakt.

Hierbij zouden we de naam van Immanuel Kant kunnen noemen die een sterke scheiding aanbracht tussen geloven en weten. Het weten heeft dan betrekking op het meetbare en het geloven op het transcendente. Als we de Bijbel zien als een menselijk boek, is het uiteraard niet denkbaar dat er bovennatuurlijke dingen in staan of wonderen zijn gebeurd. Ten tweede is er nog een actuelere tendens om wel te spreken over de persoonlijke relatie met Christus vanuit de Schrift, maar de tekst en de historiciteit van de Bijbel te relativiseren of te ontkennen, zodat de Schrift ten diepste geen ultiem gezag meer heeft ten aanzien van ethiek, scheppingsordeningen, normen, ed. In deze benadering wordt er orthodox over Christus en de opstanding gedacht, maar de Bijbel wordt gezien als een menselijk getuigenis van Gods openbaring. Het zal ook invloed van Kant zijn om de openbaring van goddelijke waarheden in de Schrift te ontkennen of te verzwakken. De leer is dan niet geopenbaard, maar is geheel een menselijke reflectie op het geheel van Gods openbaring. Ten derde meen ik dat er ook in de gereformeerde gezindte een neiging is om de Schrift slechts als een mogelijke mening te zien, zonder beslissend gezag. Erg postmodern dus. Ten vierde is er ook in de gereformeerde gezindte een ontsparing waarbij we het Woord van God als een oud historisch en weliswaar geïnspireerd en onfeilbaar boek benaderen waar we vervolgens als zelfstandig subject lessen uit gaan trekken, de object-subject scheiding waar ik hierboven over schreef. De benadering van Frame bepaalt ons erbij dat Gods Woord op deze manier veel te afstandelijk blijft, omdat we in de ontmoeting met het Woord in ontmoeting met God Zelf zijn.

Deze benadering herinnert ons aan Luther. Volgens Luther was het boek van de Psalmen de sleutel om toegang te krijgen tot het geheel van de Schrift. De enige manier om naar Gods Woord te luisteren is de existentiële grondhouding die we in de Psalmen aantreffen. Dat behoedt ons voor een beschouwelijke manier van luisteren naar de Schrift waarbij wij oordelen over de Schrift zonder ons te realiseren dat de Schrift over ons oordeelt.

Dit brengt ook met zich mee dat we zonder de Geest geen toegang hebben tot de Schrift en de God van het Woord. Het diepste probleem bij het verstaan van de Heilige Schrift als Zelfopenbaring van de drie-enige God is religieus van aard, omdat het bedenken van ons vlees vijandschap is tegen God (Rom. 8:7) en omdat wij niet verstaan hetgeen van de Geest is (1 Kor. 2:14). Het gaat immers in Gods spreken ten diepste niet om allerlei feitjes en informatie, maar om de ontmoeting met de levende God. Alleen vanuit een verbroken hart horen wij wat God op Zijn hart heeft en verbazen we ons nameloos over Zijn spreken waarin Hij met ons in relatie treedt.

Daarom vrees ik om bij de preekvoorbereiding te snel klaar te zijn met de exegese van een tekst. Ik vrees dat deze preekjes al snel verzanden in theologische, moralistische en bevindelijke algemeenheden, zonder dat we God Zelf hebben horen spreken, en zonder dat we de crisis tussen God en ons doorleven. Is een snelle exegese geen symptoom van een oppervlakkige visie op de Bijbel alsof het om een optelsom van waarheden gaat? Met als gevolg: met al onze menselijke woorden leggen we God het zwijgen op en klinkt Zijn stem niet meer door. Het is mijn grootste vrees in de prediking van het Woord dat ik God niet uit laat spreken en dat ik meer mijn idee over God uitdraag dan dat de gemeente God Zelf hoort spreken.

Willen wij werkelijk horen wat God vandaag tot ons te zeggen heeft, dan zijn we niet zo snel klaar. Het vraagt worsteling, onderzoek, luisteren, doorluisteren, uitluisteren en gebed om te verstaan wat God in menselijke woorden, in een bepaalde fase van de heilsgeschiedenis en in de concrete historische context van destijds in de geheel andere context van de eenentwintigste eeuw tot ons heeft te zeggen en hoe Hij Zich laat kennen. Alleen als we God Zelf horen spreken, verstaan we de uitleg van de tekst en hebben we zicht op de historiciteit van de tekst. Als ik in het Woord niet hoor wie ik ben en Wie God is, leidt abstracte hermeneutiek mij van de kern van het Woord af. Dat brengt steeds tot zelfonderzoek: Is ons verstaan geen inlegkunde? Heeft onze interpretatie werkelijk het gezag van God Zelf?

Hoe verstaan we de existentiële diepte van het Woord? We kunnen niet alles van Bonhoeffer overnemen, maar we kunnen wel ter harte nemen dat hij in het seminarie te Finkenwalde elke week een tekst opgaf aan de studenten waarover zij dagelijks een half uur moesten mediteren. Daar begint het mee. Luther sprak in dit verband over meditatio, oratio en tentatio. Hij beseft heel goed dat we het Woord alleen hebben verstaan als we het horen als het ultieme heilswoord in onze diepste zielenneed. Alleen zo kunnen we de preekstoel beklimmen. Ik zou hier willen spreken van een theologisch-existentiële exegese.

Wat een wonder als de Schriften voor ons opengaan en we Gods stem daarin horen en Hem mogen ontmoeten. Dan blijkt ook dat uitleg en toepassing niet zo ver uit elkaar liggen. Dat geeft ook een vrijheid van de Geest ten opzichte van de gemeente en een bediening van de Geest in het midden van de gemeente. Dan hebben we ook een boodschap voor de gemeente op een existentiële golflengte.

Als academici is het voor ons waarschijnlijk extra nodig dat we aan deze persoonlijke insteek van het Woord worden herinnerd. Ook in onze cultuur zit een lange traditie van verobjectivering van ondermeer de Schrift. Descartes koos zijn uitgangspunt in de rationele mens om zo tot een objectiviteit en zekerheid te komen die voor ieder toegankelijk is.

Ik vind de studie van John Frame over de Schrift heel mooi en het levert een goed kader om vanuit een gereformeerd perspectief na te denken over de leer van de Schrift. Maar tijdens het lezen viel me op dat hij voortdurend het onderscheid tussen object en subject hanteert. Hij zal wel bedoelen dat de Schrift ook waar is zonder persoonlijk geloof, maar dan nog heeft het spreken over de Schrift als object negatieve implicaties. Het maakt de Schrift als een neutraal object afstandelijk en ik denk dat hier een spanning bij Frame zit. Het doet ook geen recht aan zijn eigen inzet dat we het Woord moeten lezen als een persoonlijk woord van God aan ons. Dan vind ik Luther consequenter in zijn existentiële benadering van de Schrift.

Naar mijn besef hebben we op dit punt als gereformeerde gezindte nog een heleboel reformatie nodig van een stuk moderniteit in ons denken. Al te veel benaderen we de Schrift op een verobjectiverende wijze die we dan op een neutrale manier uitleggen en waar de toepassingen een heel stuk later komen. Eigenlijk wordt de Schrift dan - evenals de prediking - een dode letter of een informatiebron om ons te informeren over de manier waarop de Heilige Geest werkt. Op deze wijze gaat het ontzag voor het Woord verloren en kan de zekerheid van het geloof niet meer worden geboren uit het spreken van de levende God. De toe-eigening wordt dan niet meer

verstaan als een toe-eigening van het Woord, maar het wordt een proces van de Geest met het Woord, zodat toe-eigening verwordt tot een toevoeging bij het Woord. Prediking en eredienst behoren dan niet meer tot het hart van het geestelijk leven. We kunnen ook zeggen dat het *in nobis* het kader wordt voor het *extra nos* in plaats van andersom.

In dit verband is het goed om met het geheel van de traditie te luisteren naar de stem van God in Zijn Woord. Kerkvaders, (nadere) reformatoren en puriteinen waren erop gericht om Gods stem in de Bijbel te horen. We hebben een luisterend oor nodig naar het verstaan van de Schriften bij anderen. Daarin beoefenen we iets van katholiciteit met de kerk van alle tijden en plaatsen. Waarbij de premoderne theologen de minsten niet zijn!

Wat zou het een zegen zijn als we in ons persoonlijk leven en in onze academische doordenking zouden leven uit het besef dat de levende God in Zijn Woord tot ons spreekt. Op deze manier zou de prediking een nieuwe glans en relevantie krijgen en er zou nieuwe eerbied voor de Bijbel zijn en de zekerheid van het geloof zou uit het Woord opbloeien, zodat *sola fide, sola gratia, sola scriptura* en *solus Christus* werkelijk een eenheid zijn.

Het is aangrijpend dat het tegengestelde ook waar is. Als we het rechte zicht op het spreken van God in Zijn Woord verliezen, verliezen we ook het rechte zicht op God als de sprekende God. Het kan niet anders dan dat we op deze manier ook het rechte zicht op Gods heil verliezen. Als we niet in Gods heil delen op de wijze van het Woord, wordt het heil binnenwerelds, hetzij in de moderne gedachten over Gods koninkrijk of in het denken vanuit de wedergeboren mens. En zo raken we het geheim van de rechtvaardiging van de goddeloze kwijt. Het heil wordt dan een weg van beneden naar boven: ‘Zeg mij hoe u over de Schrift denkt, en ik zal u zeggen wat uw theologie is.’

Geestelijke lessen van Kenneth MacRae (2)

In de laatste nieuwsbrief vorig jaar deelde ik enkele citaten uit het dagboek van Kenneth MacRae (1912-1963), een bekende Schotse voorganger, wegens zijn warme Schotse spiritualiteit en vooral wegens de notie van geestelijke zalving in prediking en eredienst. Ik wil dat nog enige tijd vervolgen:

- ‘Felt with a new force today that I ought to begin to plead with God for souls. It is not presumption after all for such as I to ask this, since the glory of such redounds unto Christ, and yet even here I am confronted with the dread that I am seeking this, not for His glory, but for my own name as a preacher.’
- Visited Dingwall today with at least this result: - a further bearing in upon me of the necessity of a more sanctified walk
- Preached from Job 30:26 with ample liberty but was distressed at my lack of earnestness. In the evening preached from Hebrews 10:16-17 and feel that I never want to preach again. I went to the church in a much more spiritual frame of mind than in the morning. I received liberty I prayer, but when I turned to my sermon I found that I was in bonds and that all my preaching was but weariness to the flesh. For all its disappointment this day

has not been without its profit. It has been a day of humiliation, and my pride requires that, and it has caused me to feel an increasing appreciation of the solemnity of the course upon which I have entered in devoting my life to the Gospel ministry.

- my most dangerous foe is pride – simply because it is most insidious.
- Have been exercised today over my lack of holiness. One thing I clearly see – that any measure of holiness is not attained without selfdenial and striving.’

Tot slot

Het nieuwe academische jaar is weer begonnen. Een tijd van studie, onderzoek, contacten en voor docenten ook vergaderingen. We roepen de nieuwe studenten een hartelijk welkom in ons midden toe en we zien ernaar uit dat we een vorming ontvangen waar hoofd, hart en persoonlijkheid wel bij varen om zo een dienstbaar instrument in Gods koninkrijk te mogen zijn.

jullie W. van Vlastuin